

І. М. Крейдич,

*д. е. н., доцент, професор кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Національний технічний університет України "КПІ"*

ДОМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РЕСУРСНИХ ОБМЕЖЕНЬ

I. Kreidych,

*Doctor of Economics., docent, Professor of the Department of Theoretical and Applied Economics,
National Technical University of Ukraine "KPI"*

THE DOMINANTS OF THE INVESTMENT POLICY FORMATION UNDER RESOURCE CONSTRAINTS

В статті обґрунтовано домінанти формування інвестиційної політики виробничо-економічних систем в умовах ресурсних обмежень. Досліджено методологічний базис активізації інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. Визначено, що система державної комплексної підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності, розвитку виробництва, підвищення конкурентоспроможності та експорту наукомісткої продукції повинна ґрунтуватися на такому підході до вибору пріоритетних технологій, які містять охороноспроможні результати науково-технічної діяльності і мають високий комерційний потенціал. У статті акцентовано увагу на концепції сталого розвитку і парадигмі інноваційного розвитку як взаємоповнюючих та взаємопов'язаних концепціях, які становлять теоретико-методологічне обґрунтування сучасних прогресивних глобальних і національних трансформацій суспільного розвитку. Запропоновано трактування сутності інвестиційної політики. Визначено принципи, на яких ґрунтується концепція формування та реалізації інвестиційної політики виробничо-економічних систем в умовах ресурсних обмежень.

The dominants of the industrial-economic systems investment policy formation under resource constraints was substantiated in the article. Methodological innovation-investment activity intensification basis in Ukraine was investigated. It was determined that the innovation and investment activity state comprehensive support system, production development, competitiveness and high technology products exports increase should be based on the following approach to the selection of priority technologies that contain protectable results of scientific and technological activities and have a high commercial potential. The article emphasis on the concept of sustainable development paradigm and innovative development as complementary and interrelated concepts that constitute the theoretical and methodological basis of global and national social development modern progressive transformation. An interpretation of the nature of the investment policy was proposed. It was determined the principles on which the concept of the investment policy formation and implementation of industrial and economic systems under resource constraints is based.

Ключові слова: інвестиційна політика, державне регулювання, інноваційно-інвестиційна діяльність, інноваційний процес, інвестиційні теорії.

Key words: investment policy, state regulation, innovation-investment activity, innovation process, investment theory.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток вітчизняної економічної науки на тепер характеризується переоціненням багатьох парадигм. За таких умов функціонування економіки України ускладнюється наслідками непередбачуваності економіки до ринкових умов, недосконалими процесами реформування економічної системи, що призвели до періодичних кризових станів, які погіршували інвестиційну привабливість як окремих підприємств, галузей економіки, так і деформували інвестиційне економічне середовище в цілому. Одним з чинників негативних тенденцій останніх років є відсутність чіткої концепції інвестиційної політики, яка б передбачала розмежування стратегії і тактики в інвестиційному про-

цесі. У стратегічному аспекті інвестиційна політика має забезпечувати сталий розвиток економічної системи на основі мобілізації та раціонального використання інвестиційних ресурсів. Однак така політика не зорієнтована на вирішення завдань щодо подолання конкретних поточних ситуацій макроекономічного рівня, які формують тенденції негативного впливу на стратегічні орієнтири розвитку промисловості в умовах ресурсних обмежень.

У вітчизняних економічних дослідженнях проблеми інвестиційної політики розвитку промислових підприємств відповідно до фахової спеціалізації досліджують такі вчені: В.М. Геєць, Б.М. Данилишин, В.В. Микитенко, В.І. Мунтян та інші науковці [1—3].

МЕТА СТАТТІ

Метою даної статті є визначення доміант формування інвестиційної політики виробничо-економічних систем в умовах ресурсних обмежень, обґрунтування методологічного базису активізації інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні.

ВИКЛАДЕННЯ МАТЕРІАЛУ

Інтенсивність інвестування залежить від взаємодії податкової та кредитної політики, що за належного рівня ефективного поєднання та взаємоузгодження в фінансовій системі надає можливість вивільнення грошових коштів і фінансових активів для вкладення у розвиток промислових виробничо-економічних систем. Інвестиційна політика розвитку промислових підприємств тісно поєднується з інвестиційною та інноваційною політикою держави, таке економічне явище має будуватись в певних межах і ґрунтуватися на таких принципах як пріоритетність державного фінансування; інтегрованість бюджетних коштів з приватними інвестиціями через участь у капіталі структур, що є компліментарями інноваційних ідей та технологічних розробок; отримання додаткового фінансування з позабюджетних джерел.

Засоби реалізації мети інвестиційної політики не відповідають її змісту та не забезпечують цілей досягнення очікуваних результатів; крім цього творчий процес досягнення цілей стає передбачуваним і обмежується короткостроковими пріоритетами. Тільки на основі цілісності мети та засобів можна забезпечити узгодження економічних інтересів усіх суб'єктів інвестиційного процесу, збільшити обсяг інвестицій за наявного потенціалу економіки та підвищити ефективність їх використання.

Розроблення національної інвестиційної стратегії розвитку промислових підприємств визначає ключову роль установлення взаємовигідних відносин держави і бізнесу. Зокрема, нею має передбачатися не пряме втручання держави у діяльність фізичних та юридичних осіб, а координація, сприяння, регулювання та моніторинг бізнес-процесів. Головний вплив держави має акумулюватися на створенні та підтриманні виконання законодавчої бази для формування умов ефективної роботи підприємств, установлення єдиних правил господарської діяльності, орієнтування на вибір найбільш оптимальних варіантів використання наявних ресурсів.

Акумулюючи результати наукових досліджень в сфері державного регулювання ринкової економіки [4—10] і з огляду на економічні реалії, можна виділити основні дві групи механізмів регулювання економічного розвитку: механізми прямого регулювання, які спрямовані на створення умов ефективного функціонування ринку й безпосередньо впливають на діяльність суб'єктів господарювання; механізми непрямого регулювання економічного розвитку, додатково коригувальні дії власне ринкових регуляторів і регламентуюче поведення суб'єктів ринку опосередковано через створення певних економічних умов, що змушують їх діяти в напрямку необхідному державі.

До першої групи належать нормативно-правові й програмні механізми регулювання економічного зростання, до другої — фінансові механізми. Нормативно-правове державне регулювання економіки охоплює регулювання прав власності, діяльності фінансово-кредитних інститутів, антимонопольне регулювання, податкових відносин, процесів приватизації й деприватизації. Програмні механізми регулювання економічного розвитку включають цільові комплексні програми, держзамовлення, цінову й митну політику, інвестиційну й інноваційну політику, зовнішньоекономічну й галузеву політику. Фінансові механізми складаються з бюджетної, податкової, фіскальної, грошово-кредитної й амортизаційної політик.

Таким чином, там, де ринок не може забезпечити оптимальний розподіл ресурсів і, отже, зазнає невдачі, ринкове саморегулювання замінюється й доповнюється різними формами державної участі. І навпаки, не-ефективність державних заходів і прямих форм втручання вимагає використання більш гнучких приватних і змішаних форм власності й підприємництва, непрямого економічного регулювання.

До методів державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів належать: пряме втручання — адміністративно-правове регулювання; індикативне та пряме планування; страхування ризиків; надання державних гарантій; субсидування, інвестування і кредитування виробництв, визнаних за особливо важливі; державні запозичення тощо; непряме втручання — створення відповідного інвестиційного середовища: політичного, правового, освітнього, макроекономічного; формування відповідної ідеології.

Для ініціації процесів економічного розвитку необхідні значні вливання капіталу, у результаті яких починається зростання, що самопідтримується. Економічне зростання у наслідок нестачі інвестиційних ресурсів не може початися одночасно у всіх сферах діяльності. Тому на початковому етапі інвестиції необхідно направляти в базові галузі економіки, потенціал яких дозволить запроцювати мультиплікативного ефекту й поширити процес економічного зростання спочатку на суміжні галузі, а потім і на всю економіку.

Інвестиції невіддільні від ідеї економічного зростання. Держава з метою стабілізації економічної ситуації й стимулювання розвитку повинна управляти процесами виробництва й зайнятості. Тоді інноваційно-інвестиційна діяльність як єдність процесів вкладення ресурсів і одержання в майбутньому доходів може ефективно здійснюватися й розвиватися на основі встановлення рівноваги між інвестиційним попитом та інвестиційною пропозицією.

З метою підвищення рівня інноваційно-інвестиційної діяльності необхідним є створення відповідного інвестиційного клімату. Стан інвестиційного клімату не є абстракцією, а має своє фінансове та правове значення, яке для інвестора полягає в очікуванні прибутковості інвестицій, а для країни, що приймає інвестиції (у випадку іноземних), чи для інвестора (у випадку внутрішніх інвестицій) — у реально отриманих інвестиційних ресурсах. На інвестиційний клімат у першу чергу впливає державна політика в сфері інноваційно-інвестиційної діяльності. У зв'язку з цим виникає потреба в розробці та реалізації її основних завдань.

На сучасному етапі держава намагається створити цілісну програму соціально-економічного розвитку, реформувати економіку, забезпечити необхідні механізми господарювання, відповідну фінансово-бюджетну, кредитну та грошову систему. При здійсненні державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності необхідним є поєднання державного регулювання та економічної свободи суб'єктів інноваційно-інвестиційної діяльності, саморегулювання. Державне регулювання — це один з напрямів державного впливу на розвиток інвестиційних процесів, поряд із плануванням, стимулюванням, контролем, моніторингом та державним протекціонізмом.

Інвестиційна та інноваційна політики як складові державного регулювання економіки реалізуються шляхом використання регулятивних повноважень, які надаються державним органам. Регулювання та відповідні його організаційно-правові засоби належать до системи державного впливу на інноваційно-інвестиційну діяльність і на економіку взагалі методами безпосереднього державного контролю та опосередкованими контрольними механізмами.

Державна підтримка інвестиційної та інноваційної діяльності повинна мати певні межі і засновуватися на таких принципах: пріоритетність державного фінансу-

вання; інтегрованість державних коштів з приватними інвестиціями через участь у капіталі структур, що є компаніями інноваційних ідей і технологічних розробок; отримання додаткових джерел фінансування з різних каналів.

Перелічені форми пов'язані з початковими стадіями інноваційної діяльності. В інших випадках можливе залучення таких кредитних коштів як прямі пільгові позики за рахунок зниження відсоткової ставки чи збільшення термінів кредитування, гарантовані позики, отримання кредитів за умови гарантії державних управлінських структур, компенсаційних угод тощо. Досвід майже всіх розвинутих країн світу засвідчує, що лише обмежена кількість науково-технічних та інноваційних програм підтримуються державою [11, с. 9].

У Китаї бюджетні інвестиції, що спрямовуються на інноваційні розробки, щороку скорочуються на 10%, а інвестиційно-інноваційна діяльність орієнтується в основному на самофінансування головним чином за рахунок використання різноманітних форм "інтеграції" науки з виробництвом та співробітництва із зарубіжними інвесторами. Організація та стимулювання таких заходів щодо самофінансування науково-технічних та інвестиційно-інноваційних розробок може бути здійснена вже на етапах наукової частини досліджень [12, с. 46].

Вважаємо, що система державної комплексної підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності, розвитку виробництва, підвищення конкурентоспроможності та експорту наукомісткої продукції повинна ґрунтуватися на такому підході до вибору пріоритетних технологій, які: 1) містять охороноспроможні результати науково-технічної діяльності — об'єкти інтелектуальної власності, оскільки їх наявність визначає технічні й споживчі характеристики технологій, забезпечує конкурентоспроможність на світовому ринку і є індикатором розвитку економіки знань; 2) мають високий комерційний потенціал.

Основною ж умовою для державних інвестицій при освоєнні таких технологій повинна бути обґрунтована перспектива їх високоєфективної комерціалізації. У зарубіжній практиці, де посилюється тенденція щодо комерціалізації наукових досліджень, особливо прикладного призначення, активізується інноваційна діяльність виробничої та інших сфер економіки, що спрямована на задоволення соціально-економічних потреб розвитку економіки.

Макроекономічне середовище передбачає, у свою чергу, крім створення певних економічних умов господарювання для суб'єктів інноваційно-інвестиційної діяльності, методи макроекономічного впливу на інтенсивність інвестування: використання методів грошово-кредитного впливу; бюджетне регулювання; пільгове чи обмежувальне оподаткування.

Стратегія розвитку фондового ринку включає такі напрями: акумуляція коштів населення в рамках систем добровільного та обов'язкового соціального та пенсійного страхування та їх спрямування на довгострокове інвестування; формування прозорих податкових стимулів інвестиційних процесів; стимулювання розвитку корпоративних цінних паперів шляхом удосконалення макроекономічних регуляторів; податкове стимулювання довгострокових інвестицій, зокрема в інноваційні підприємства; створення сприятливого податкового режиму для довгострокового інвестування в цінні папери фізичними особами; запровадження системи рейтингової оцінки суб'єктів господарювання та інструментів фондового ринку незалежними рейтинговими агентствами; створення дієвої системи захисту середніх та дрібних інвесторів шляхом гарантування та страхування приватних інвестицій; удосконалення системи розкриття інформації на фондовому ринку на засадах вільного, оперативного, безкоштовного дос-

тупу інвесторів до інформації про емітентів цінних паперів та професійних учасників фондового ринку, зокрема впровадження міжнародних стандартів розкриття інформації.

З'ясовано, що сучасна світова економіка активно формує парадигму науково-технічного розвитку, складовими якої є зростаючий взаємозв'язок між ринками капіталу і новими технологіями, швидкий розвиток "економіки знань", посилення соціальної орієнтації нових технологій, глобальний характер створення та використання знань, технологій, продуктів, послуг. Основною концепцією прогресу світової економіки є концепція сталого розвитку, підґрунтям якого є парадигма інноваційного розвитку.

На сучасному етапі розвитку всесвітньої цивілізації здійснюється перехід від індустріальної до постіндустріальної фази розвитку суспільства в результаті дії сучасних інноваційних технологічних чинників. Для постіндустріального суспільства характерними ознаками є такі: підвищення ефективності та продуктивності праці за рахунок використання сучасних високих та гнучких технологій; глобалізація інформаційного обміну; поширення розподільчих мереж організації виробництва замість його концентрації; посилення інтелектуалізації виробництва, що передбачає зростання частки інтелектуальних нематеріальних активів у структурі активів підприємства; високий рівень освіченості людини та її інформаційно-технологічної озброєності.

Основу ресурсного забезпечення інноваційної діяльності складають інвестиції, відсутність яких робить процес створення і впровадження нововведень неможливим. Взаємозв'язок інвестицій і інновацій можна також простежити в тому, що інвестиції можуть вкладатися в економічну, наукову, організаційну, наукову, екологічну, соціальну та інші сфери. І тільки інноваційний підхід надасть відчутні ефекти і бажані результати від вкладання інвестицій в ці сфери.

Концепція сталого розвитку і парадигма інноваційного розвитку як взаємодоповнюючі та взаємопов'язані концепції становлять теоретико-методологічне обґрунтування сучасних прогресивних глобальних і національних трансформацій суспільного розвитку.

Недостатній рівень теоретичного розроблення підходів у поєднанні з методами формування інвестиційної політики, нехтування значущості регуляторних механізмів управління інвестиційною діяльністю за умов трансформаційної економіки є однією з основних причин низького рівня ефективності реформ, що проводяться в Україні.

Залучення іноземного капіталу в економіку України для переходу національного виробництва на траєкторію стійкого економічного зростання потребує активізації підвищення рівня заохочення та зниження ризиків перспективних напрямів інноваційного розвитку. Наразі інтеграційні та глобалізаційні процеси є мало відчутними для України щодо збільшення частки іноземного капіталу до її економіки порівняно з перехідними економіками інших країн.

До основних принципів, що забезпечують підготовку і прийняття інвестиційних рішень в процесі розроблення інвестиційної політики розвитку виробничо-економічної системи належать: принцип інвайронменталізму, відповідності, інвестиційної запозв'язаності і комунікабельності, інвестиційної гнучкості і альтернативності, інноваційний принцип, принцип мінімізації інвестиційного ризику, компетентності, цілісності, пріоритетності, селективності та ефективності.

Вважаємо, що саме нова інституціональна економічна теорія разом з теоріями прав власності, транзакційних витрат, альтернативних витрат, контрактних та корпоративних відносин, "економіки знань" є найбільш адекватним напрямом забезпечення стійкого економіч-

ного зростання, однак виникає потреба синтезувати досліджувані елементи посткейнсіанського, неокласичного та марксистського аналізу, що сприятиме логічній переорієнтації на постіндустріальний розвиток з інвестиційним супроводом.

ВИСНОВКИ

Таким чином, інноваційно-інвестиційна політика держави — це комплекс правових, адміністративних та економічних заходів держави, спрямованих на поширення та активізацію інноваційно-інвестиційних процесів. Інновації та інвестиції є основою перебудови сектору матеріального виробництва, а тому держава повинна застосовувати весь комплекс економічних, правових та адміністративних засобів для подолання негативної тенденції скорочення обсягів інвестицій та підвищення інноваційно-інвестиційної активності. Усі методи державного регулювання інвестиційно-інвестиційної діяльності є взаємозв'язаними, а тому застосування їх не може бути довільним. Кожна модель державної інноваційно-інвестиційної політики є певним поєднанням заходів та відповідних державних інститутів, що розробляють та реалізують ці заходи. Відповідність організаційних форм і методів державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності залежить від стану розвитку ринкових відносин, структури економіки та конкретної економічної ситуації.

Дослідження гносеологічних коренів інвестицій та переосмислення нових явищ і процесів, що відбуваються в інвестиційній сфері, дозволили відзначити, що інвестиції є основою збільшення вартості, прояву процесів зростання на всіх рівнях економічної діяльності. В інвестиційній сфері закладаються найважливіші структурні співвідношення: між нагромадженням і споживанням, між вкладенням у реальні та фінансові активи, між інвестуванням і приростом капітального майна, між витратами капіталу та прибутковістю інвестицій, що визначають інтенсивність економічного розвитку. Отже, за своєю природою інвестиції — це процес зміни вартості в часі, які вважаються вдалим і виправданим, коли вони сприяють зростанню вартості. Таким чином, інвестиції є невіддільними від ідеї стійкого розвитку.

Результати наукового аналізу постулатів негативного, позитивного та нейтрального впливів методології формування і реалізації інвестиційної політики розвитку виробничо-економічних систем дозволило зробити висновок, що ґрунтування на постулатах негативного та позитивного впливів під час реалізації інвестиційної політики розвитку підприємства можна вважати умовно визначеними, які й спрямовуються у тому чи іншому напрямі. Однак найбільш ризикованим є ґрунтування на постулатах нейтрального впливу, що за своєю природою схильні до динамічного коливання під впливом адаптаційно-конвергованих умов та латентного коригування можуть змінювати вектор впливу у бік двох базових напрямів.

Література:

1. Данилишин Б.М. Феноменологічні альтернативи економічного зростання України: у 2 т. / Б.М. Данилишин, В.В. Микитенко. — К.: Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України; ЗАТ "Нічлава", 2008. — 336 с. (т. 1).
2. Геєць В.М. Нестабільність та економічне зростання / В. М. Геєць. — К.: НАН України. Ін-т екон. прогнозування, 2000. — 344 с.
3. Мунтіян В.І. Основи теорії інформаційної моделі економіки: моногр. / В.І. Мунтіян. — К.: НАН України, Міжнар. наук.-навч. центр ЮНЕСКО інформ. технологій та систем : КВІЦ, 2004. — 367 с.
4. Государственное управление экономикой Украины: опыт, проблемы, решения / Н.Г. Чумаченко, Л.Г. Червова, Л.М. Кузменко и др. — Донецк: ИЭП НАН Украины, 1999. — 484 с.

5. Крувшиц Л. Финансирование и инвестиции. Неоклассические основы теории финансов: пер. с нем. / Л. Крувшиц. — СПб.: Питер, 2000. — 400 с.
6. Орешин В.П. Государственное регулирование национальной экономики: учеб.пособ. / В.П. Орешин. — М.: ИНФРА-М., 2000. — 122 с.
7. Прокопенко Н.Д. Метод функционального анализа и особенности государственного регулирования экономического роста / Н.Д. Прокопенко, С.Е. Иванов // Экономистка промышленности. — 1999. — № 4 (6). — С. 57—66.
8. Ревенков А. Планирование в системе государственного регулирования экономики / А. Ревенкова // Экономист. — 2001. — № 8. — С. 17—21.
9. Уотшем Т.Дж. Количественные методы в финансах: Пер. с англ. / Уотшем Т.Дж., Паррамоу К. — М.: Финансы, ЮНИТИ, 1999. — 527 с.
10. Чумаченко Н.Г. Концепция организационно-экономического механизма стабилизации промышленного производства / Н.Г. Чумаченко, А.И. Амоша, Н.И. Иванов. — Донецк: ИЭП НАН Украины, 1996. — 48 с.
11. Аніловська Г. Я. Інтеграція України у світове господарство / Г. Я. Аніловська // Фінанси України. — 2003. — № 10. — С. 6—9.
12. Бублик С.Г. Аналіз національних наукових інвестицій провідних держав світу / С.Г. Бублик // Проблеми науки. — 1999. — № 2. — С. 40—50.

References:

1. Danylyshyn, B.M. and Mykytenko, V.V. (2008), Fenomenologichni al'ternatyvy ekonomichnoho zrostantia Ukrainy [Phenomenological alternatives to economic growth in Ukraine], Rada po vyvchenniu produktyvnykh syl Ukrainy NAN Ukrainy ZAT "Nichlava", Kyiv, Ukraine.
2. Heiets', V.M. (2000), Nestabil'nist' ta ekonomichne zrostantia [Instability and Economic Growth], NAN Ukrainy. In-t ekon. prohnnozuvannia, Kyiv, Ukraine.
3. Muntian, V.I. (2004), Osnovy teorii informatsiionnoi modeli ekonomiky [Bases of theory of informational economy model], NAN Ukrainy, Mizhnar. nauk.-navch. tsentr YuNESKO inform. tekhnolohij ta system KVITs, Kyiv, Ukraine.
4. Chumachenko, N.H. Chervova, L.H. and L.M. Kuzmenko, (1999), Gosudarstvennoe upravlenye ekonomykoj Ukrainy: opyt, problemy, resheniya [State control of the economy of Ukraine: experience, problems, solutions], YEP NAN Ukrainy, Donetsk, Ukraine.
5. Krushyts, L. (2000), Finansirovanie i investitsii. Neoklassicheskie osnovy teorii finansov [Financing and investments. Neoclassical basics of finance theory], Pyter, St.Petersburg, Russia.
6. Oreshyn, V.P. (2000), Gosudarstvennoe regulirovaniye natsyonal'noj ekonomiki [State regulation of the national economy], INFRA-M, Moscow, Russia.
7. Prokopenko, N.D. and Ivanov, S.E. (1999), "Method of functional analysis and features of state regulation of economic growth", Ekonomika promyslovosti, vol. 4 (6), pp. 57—66.
8. Revenkov, A. (2001), "Planning in the system of state regulation of the economy", Jekonomist, vol. 8, pp. 17-21.
9. Uotshem, T.Dzh. and Parramou, K. (1999), Kolichestvennye metody v finansah [Quantitative methods in finance], JuNITI, Moscow, Russia.
10. Chumachenko, N.G. Amosha, A.I. and Ivanov, N.I. (1996), Koncepcija organizatsionno-jekonomicheskogo mehanizma stabilizatsii promyshlennogo proizvodstva [The concept of organizational-economic mechanism of stabilization of industrial production], IJeP NAN Ukrainy, Donetsk, Ukraine.
11. Anilovs'ka, H. Ya. (2003), "Ukraine's integration into the world economy", Finansy Ukrainy, vol. 10, pp. 6-9.
12. Bublik, S.H. (1999), "Analysis of national research investment of leading world countries", Problemy nauky, vol. 2, pp. 40—50.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2014 р.